

5. april 2014

FM2014/136

BETÆNKNING

afgivet af

Lovudvalget

vedrørende

**FM 2014/136: Forslag til inatsisartutbeslutning om, at Grønlands Selvstyre tilslutter sig
Forslag til lov om ændring af kriminallov for Grønland og retsplejelov for Grønland
(Anvendelse af den grønlandske psykiatrilov over for retspsykiatriske patienter
og videoafhøring af børn m.v.)**

Afgivet til forslagens 2. behandling

Lovudvalget har under behandlingen bestået af:

Inatsisartutmedlem Anders Olsen, Siumut, formand
Inatsisartutmedlem Kristian Jeremiassen, Siumut, næstformand
Inatsisartutmedlem Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit
Inatsisartutmedlem Doris Jakobsen, Siumut
Inatsisartutmedlem Ane Hansen, Inuit Ataqatigiit

1. Forslagets hovedpunkter

Lovforslaget indeholder forslag til en række ændringer i kriminallov for Grønland og retsplejelov for Grønland. Forslaget indeholder 3 hovedelementer:

- 1) Der indsættes en bemyndigelsesbestemmelse i kriminalloven, hvorefter Inatsisartutlov nr. 24 af 3. december 2012 om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien (den grønlandske psykiatrilov) efter justitsministerens nærmere bestemmelse kan finde anvendelse over for retspsykiatriske patienter.
- 2) Retsplejelovens regler om omgørelse af påtaleopgivelser og tiltalefrafald ændres, således at det bliver muligt at omgøre sådanne afgørelser efter omgørelsesfristens udløb, under samme betingelser, som gælder for genoptagelse af en sag, hvor tiltalte er frifundet ved retten, eller hvis nye beviser af vægt efterfølgende er kommet frem.

- 3) Der indsættes regler i retsplejeloven om videoafhøring af børn, svarende til reglerne herom i den danske retsplejelov.

De tre hovedelementer i forslaget er nærmere behandlet nedenfor under pkt. 3-5.

2. Høring og supplerende baggrundsmateriale

Lovudvalget har modtaget en oversigt over indholdet af de høringssvar, som Justitsministeriet har modtaget, og Justitsministeriets bemærkninger hertil. Høringsoversigten er vedlagt denne betænkning som bilag 1.

Departementet for Familie og Justitsvæsen har supplerende foretaget høring af en række myndigheder og organisationer m.v. her i Grønland. Høringssvarene er vedlagt denne betænkning som bilag 2.

Som bilag 3 til betænkningen er endvidere optaget en skrivelse fra Børnerådet og Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb til Justitsministeren vedr. videoafhøring af børn.

3. Indsættelse af en bemyndigelsesbestemmelse i kriminalloven, hvorefter Inatsisartutlov nr. 24 af 3. december 2012 om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien (den grønlandske psykiatrilov) efter justitsministerens nærmere bestemmelse kan finde anvendelse over for retspsykiatriske patienter

I 2012 vedtog Inatsisartut en ny inatsisartutlov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien. Den nye psykiatrilov indebar en væsentlig styrkelse af patienternes retsstilling i forbindelse med frihedsberøvelse og tvangsbehandling, i forhold til den tidligere gældende psykiatrilov fra 1938.

I forhold til patienter, som er indlagt i henhold til en kriminalretlig afgørelse (retspsykiatriske patienter), reguleres tvangsanvendelse i psykiatrien imidlertid fortsat efter reglerne i psykiatriloven fra 1938.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at retspsykiatriske patienter så vidt muligt bør have samme retsstilling som andre psykiatriske patienter. Justitsministeriet foreslår derfor, at der i den grønlandske kriminallov indsættes en bestemmelse, som bemyndiger Justitsministeren til at fastsætte regler om, i hvilket omfang inatsisartutlov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien finder anvendelse i forhold til retspsykiatriske patienter.

Lovudvalget har noteret sig, at Institut for Menneskerettigheder i sit høringssvar har tilsluttet sig, at retspsykiatriske patienter så vidt muligt bør have den samme retsstilling som andre psykiatriske patienter. Instituttet finder det derfor hensigtsmæssigt, at der indsættes en bestemmelse som den foreslåede.

Lovudvalget har endvidere noteret sig, at også Foreningen Grønlandske Advokater i sit høringssvar tilslutter sig den foreslåede bestemmelse. Foreningen Grønlandske Advokater understreger, at foreningen anser det for vigtigt, at samtlige relevante bestemmelser i inatsisartutloven om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien sættes i kraft. Justitsministeriet har hertil bemærket, at bemyndigelsesbestemmelsen vil blive anvendt til at udstede en bekendtgørelse om inatsisartutlovens anvendelse i forhold til retspsykiatriske patienter, men at ikke alle bestemmelser i inatsisartutloven dog vil kunne finde anvendelse i forhold til retspsykiatriske patienter.

4. Omgørelse af påtaleopgivelse og tiltalefrafald

En efterforskning af en lovovertrædelse fører ikke altid til, at anklagemyndigheden rejser tiltale mod den, som har været mistænkt eller sigtet i dagen.

Det kan skyldes, at anklagemyndigheden vurderer, at der ikke er udsigt til, at den pågældende ville blive dømt – enten fordi den pågældende faktisk har vist sig at være uskyldig, eller fordi beviserne mod ham, ikke er tilstrækkelige.

Hvor anklagemyndigheden i sådanne tilfælde undlader at rejse tiltale, anvendes betegnelsen ”*påtaleopgivelse*”.

Anklagemyndigheden kan imidlertid i visse situationer også undlade at rejse tiltale, selv om anklagemyndigheden mener at kunne bevise den sigtedes skyld. Herom anvendes betegnelsen ”*tiltalefrafald*”.

Da tiltalefrafald på samme måde som domfældelse indebærer, at den pågældende anses for skyldig, vil et tiltalefrafald fremgå af den pågældendes straffeattest. Det er som følge heraf i praksis en forudsætning for meddelelse af tiltalefrafald, at den sigtedes skyld er utvivlsom, eventuelt derved at der foreligger en tilståelse.

Det følger af den grønlandske retsplejelovs § 312, at *påtale* helt eller delvist kan opgives i følgende tilfælde:

- 1) Hvor sigtelsen har vist sig grundløs,
- 2) hvor videre forfølgning i øvrigt ikke kan ventes at føre til, at sigtede findes skyldig, eller

3) hvor sagens gennemførelse vil medføre vanskeligheder, omkostninger eller behandlingstider, som ikke står i rimeligt forhold til sagens betydning og den foranstaltning, som i givet fald kan forventes idømt.

Det følger af den grønlandske retsplejelovs § 313, at *tiltale* helt eller delvist kan frafalde i følgende tilfælde:

- 1) Hvor det på grund af det udviste forholds ringe betydning findes rimeligt at undlade tiltale,
- 2) Hvor kriminallovens §§ 6¹ eller 124² er anvendelig, og ingen eller kun en ubetydelig foranstaltning kan ventes idømt,
- 3) hvor sigtede var under 18 år på gerningstidspunktet, og tiltalefrafald ikke står i misforhold til gerningen og sagens omstændigheder i øvrigt,
- 4) hvor sagens gennemførelse vil medføre vanskeligheder, omkostninger eller behandlingstider, som ikke står i rimeligt forhold til sagens betydning og den foranstaltning, som i givet fald kan forventes idømt, eller
- 5) hvor det følger af bestemmelser fastsat af rigsadvokaten eller justitsministeren.

I andre tilfælde kan tiltale kun frafalde, hvis der foreligger særligt formildende omstændigheder eller andre særlige forhold, og tiltale ikke kan anses for påkrævet af almene hensyn.

Efter den grønlandske retsplejelovs § 315, stk. 1, kan en beslutning om at rejse tiltale eller en beslutning om at opgive påtale eller frafalde tiltale omgøres af rigsadvokaten eller justitsministeren. Omgørelse af en beslutning om påtaleopgivelse eller tiltalefrafald kan dog kun finde sted, hvis der forkyndes en meddelelse herom for sigtede, senest 3 måneder efter at påtaleopgivelsen eller tiltalefrafaldet er meddelt vedkommende, medmindre sigtedes forhold har hindret rettidig forkyndelse.

Den grønlandske retsplejelovs § 315, stk. 1, fastsætter således en absolut omgørelsesfrist for beslutninger om opgivelse af påtale og frafald af tiltale.

Herved adskiller bestemmelsen sig fra den tilsvarende regel i den danske retsplejelov³. Efter de i Danmark gældende regler vil en beslutning om at opgive påtale eller frafalde tiltale også kunne omgøres *efter* udløbet af omgørelsesfristen⁴, hvis betingelserne for genoptagelse efter § 975 er opfyldt. En påtaleopgivelse eller et tiltalefrafald vil således kunne omgøres i Danmark,

¹ Bestemmelsen omhandler tilfælde, hvor gerningsmanden i forvejen er straffet for den pågældende kriminelle handling i en anden stat.

² Bestemmelsen omhandler tilfælde, hvor gerningsmanden allerede er dømt, men nu findes skyldig i yderligere en lovovertrædelse, der er begået før dommen.

³ § 724, stk. 2.

⁴ Omgørelsesfristen er i Danmark 2 måneder.

hvis der på et senere tidspunkt f.eks. måtte fremkomme nye, vægtige beviser, eller en tidligere sigtet måtte tilstå forbrydelsen.

Da der efter de gældende regler i den grønlandske retsplejelov således vil kunne opstå tilfælde, hvor f.eks. en beslutning om at opgive påtale i en alvorlig kriminalsag ikke kan omgøres, selv om en tidligere sigtet person efterfølgende tilstår, er det Justitsministeriets opfattelse, at reglerne ikke i tilstrækkelig grad tilgodeser hensynet til retshåndhævelsen.

Justitsministeriet foreslår derfor, at det i den grønlandske retsplejelovs § 315, stk. 1, fastsættes, at en beslutning om påtaleopgivelse eller tiltalefrafald også kan omgøres af rigsadvokaten eller justitsministeren efter udløbet af omgørelsesfristen, under samme betingelser, som gælder for genoptagelse af en sag, hvor tiltalte er frifundet ved retten, eller hvis nye beviser af vægt efterfølgende er kommet frem.

Lovudvalget har noteret sig, at Foreningen Grønlandske Advokater ikke kan tilslutte sig den foreslåede ændring af reglerne om omgørelse af påtaleopgivelser og tiltalefrafald. Foreningen peger på, at hensynet til, at en tidligere sigtet skal kunne indrette sig på, at sagen nu er endeligt afgjort, må veje tungere end et ønske om at den grønlandske retsplejelovgivning så vidt muligt skal svare til den danske. Den usikkerhed, som en gennemførelse af forslaget vil indebære i forhold til tidligere sigtede, kan efter foreningens opfattelse heller ikke retfærdiggøres ved at henvise til, at det med den gældende retstilstand ikke er muligt at omgøre en beslutning om påtaleopgivelse og tiltalefrafald, hvis den tidligere sigtede på et senere tidspunkt tilstår, idet der – hvis en sådan situation måtte opstå – ville være tale om et atypisk og enkeltstående tilfælde. Foreningen er ikke bekendt med, at en sådan situation nogen sinde skulle være forekommet i Grønland.

Justitsministeriet har hertil bemærket, at omgørelsesreglerne skal varetage forskellige hensyn: På den ene side varetager reglerne det særlige hensyn, der er til, at en person, som har været sigtet, skal kunne indrette sig på, at sagen er endeligt afgjort. På den anden side skal reglerne samtidig varetage hensynet til, at sagens parter har mulighed for at påklage afgørelser om påtaleopgivelse og tiltalefrafald, og at den overordnede anklagemyndighed skal have mulighed for at sikre, at der træffes korrekte og ensartede afgørelser. *Herudover skal omgørelsesreglerne imidlertid også varetage hensynet til retshåndhævelsen.* Efter Justitsministeriets opfattelse varetages dette hensyn ikke i tilstrækkelig grad med den gældende § 315 i den grønlandske retsplejelov. Justitsministeriet henviser i den forbindelse til, at der vil kunne opstå tilfælde, hvor f.eks. en beslutning om at opgive påtale i en alvorlig kriminalsag ikke kan omgøres, selv om den tidligere sigtede person efter omgørelsesfristens udløb tilstår forbrydelsen. Det er Justitsministeriets opfattelse, at der med den foreslåede ændring opnås en bedre balance mellem de forskellige hensyn, som omgørelsesreglerne skal varetage.

Lovudvalget må hertil bemærke, at Justitsministeriets argumentation synes at have større vægt for så vidt angår påtaleundladelse end for så vidt angår tiltalefrafald.

Som tidligere nævnt indebærer tiltalefrafald på samme måde som domfældelse, at den pågældende anses for skyldig, ligesom tiltalefrafaldet kommer til at fremgå af den pågældendes straffeattest.

Det er Lovudvalgets forståelse, at det som følge heraf i praksis er en forudsætning for meddelelse af tiltalefrafald, at den sigtedes skyld er utvivlsom, eventuelt derved at der foreligger en tilståelse.

Det kan set i lyset heraf være vanskeligt at se, at retshåndhævelsessensyn med afgørende vægt skulle tale imod opretholdelsen af en absolut frist for omgørelse af beslutninger om tiltalefrafald.

Lovudvalget opfordrer på ovenstående baggrund til, at det overvejes, hvorvidt en bestemmelse som fastholder den gældende absolutte omgørelsesfrist for så vidt angår tiltalefrafald, men ikke for så vidt angår påtaleundladelse, ville være tilstrækkelig til at opnå en passende balance mellem de hensyn, som bestemmelsen skal varetage.

5. Videoafhøring af børn i Grønland

Den grønlandske retsplejelov indeholder ikke særlige regler om videoafhøring af børn.

Videoafhøring af børn er imidlertid i praksis blevet anvendt i Grønland siden en forsøgsordning på Retsvæsenkommissionens initiativ blev iværksat i 2002. Praksis svarer i dag i vidt omfang til, hvad der er gældende i Danmark efter de særlige regler herom i den danske retsplejelov.

Med lovforslaget indføres der i den grønlandske retsplejelov regler om beskikkelse af en forsvarer for den sigtede/mistænkte før videoafhøringen og om forsvarerens pligt til at overvære videoafhøringen fra monitorrummet. Endvidere foreslås det, at den mistænkte/sigtede ikke skal have adgang til at overvære videoafhøringen af barnet fra monitorrummet, men have adgang til efterfølgende at gennemse videooptagelsen af afhøringen og bede om genafhøring af barnet. Det foreslås også, at der indføres udtrykkelig hjemmel til at benytte videoafhøringen som bevis under retsmødet. Endelig foreslås det, at sigtedes adgang til at overvære retsmøder, ikke skal gælde for retsmøder, som efter rettens bestemmelse gennemføres med henblik på videoafhøring af et barn.

Det er i lovbemærkningerne til forslaget forudsat, at udenretlig videoafhøring af børn på 12 år eller derunder efter en konkret vurdering skal kunne finde anvendelse i bl.a. sager om seksuelle overgreb mod børn. Hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, vil der også kunne foretages videoafhøring af ældre børn.

Udenretlig videoafhøring af børn, med henblik på senere forevisning i retten, vil også kunne finde anvendelse i andre typer af sager end sager om seksuelle overgreb, hvor de samme hensyn til barnet gør sig gældende.

Lovudvalget har noteret sig, at Institut for Menneskerettigheder finder det positivt, at lovforslaget lovfæster almindelig praksis ved retssystemet i Grønland, ligesom instituttet bifalder udviklingen med øget lovregulering, idet en klar hjemmel og forudsigelighed i kriminalloven og retsplejen er grundlæggende menneskeretlige principper, der især skal varetage sigtedes rettigheder.

Institut for Menneskerettigheder bemærker i forhold til de foreslåede regler om optagelse og anvendelse af videoafhøring af børn, at videoafhøring af børn har karakter af en fravigelse af det almindelige retsprincip om bevisumiddelbarhed i retssystemet. Under hensyn til de i forslaget angivne retssikkerhedsmæssige garantier, samt især hensynet til, at barnet ikke skal give møde umiddelbart for domstolen i sager, hvor barnet muligvis har været udsat for seksuelle overgreb eller anden traumatiserende oplevelse, har instituttet ikke bemærkninger til disse dele af forslaget.

5.1 Særligt om aldersgrænsen for videoafhøring af børn:

Der er ikke i lovforslaget fastsat en aldersgrænse for videoafhøring af børn. Som allerede nævnt et det imidlertid i lovbemærkningerne til forslaget forudsat, at udenretlig videoafhøring af børn på 12 år eller derunder efter en konkret vurdering skal kunne finde anvendelse i bl.a. sager om seksuelle overgreb mod børn. Hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, vil der også kunne foretages videoafhøring af ældre børn.

En række høringsparter har anbefalet, at den forudsatte aldersgrænse for videoafhøring af børn hæves.

Saaffik, det landsdækkende center for børn og unge udsat for seksuelt misbrug, har således opfordret til, at aldersgrænsen hæves til 15 eller 18 år. Saaffik har i den forbindelse peget på, at en afhøring i retten i sager om vold og seksuelt misbrug kan opleves som traumatiserende for

børn også i aldersgruppen over 12 år. Saaffik oplyser, at aldersgrænsen er højere i flere af de skandinaviske lande.

Børnetalsmanden opfordrer ligeledes til, at videoafhøring i sager om seksuelle overgreb mod børn, og andre sager hvor der gør sig tilsvarende hensyn gældende, benyttes også hvor barnet er over 12 år. Børnetalsmanden peger i den forbindelse på, at det kan være lige så traumatiserende for f.eks. en 14 årig pige eller dreng at skulle fortælle om et seksuelt overgreb i utrygge omgivelser og foran den mistænkte / sigtede, som det vil være for en 12-årig. Børnetalsmanden henviser samtidig til, at FN's Børnekonvention definerer et barn som et menneske under 18 år. Endelig oplyser Børnetalsmanden, at aldersgrænsen for videoafhøring i Finland, Sverige og Island er 15 år, og i Norge 16 år.

Også Kommuneqafik Sermersooq opfordrer i sit høringssvar til, at det overvejes at hæve aldersgrænsen.

Lovudvalget er endelig opmærksom på, at Børnerådet og Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb i en skrivelse til Justitsministeren i december 2013 har opfordret til, at de i Danmark gældende regler om videoafhøring af børn ændres, således at aldersgrænsen hæves. Skrivelsen har baggrund i en undersøgelse, som Børnerådet og Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb har foretaget blandt piger, der har vidnet eller skal vidne som offer i sager om seksuelle overgreb. Skrivelsen er optaget som bilag 3 til denne betænkning.

Lovudvalget finder på ovenstående baggrund, at den i lovforslagets bemærkninger forudsatte 12 års aldersgrænse for videoafhøring af børn bør hæves til 15 år. Retsstillingen vil herefter være den, at udenretlig videoafhøring af børn på 15 år eller derunder efter en konkret vurdering vil kunne finde anvendelse i bl.a. sager om seksuelle overgreb mod børn. Hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, vil der også kunne foretages videoafhøring af ældre børn. Lovudvalget fremsætter ændringsforslag i overensstemmelse hermed.

5.2 Særligt om afhøringslokalernes egnethed og politiets forudsætninger for at kunne gennemføre afhøringer af børn på en hensigtsmæssig og for barnet skånsom måde:

Lovudvalget har noteret sig, at Børnetalsmanden i sit høringssvar har peget på, at Børnehuset Saaffik (i Nuuk) har rammerne og fagkundskaben til at sikre en skånsom afhøring af børn, ligesom der i en række kystbyer findes familiecentre, som kunne udgøre en egnet ramme for videoafhøring af børn.

På linje hermed henleder Saaffik i sit høringssvar opmærksomheden på, at der i Saaffik er mulighed for, at børn kan videoafhøres ét sted, hvor alle relevante fagpersoner er samlet

(herunder repræsentanter for politi, sundhedsvæsen, sagsbehandlere og retsvæsen), således at barnet undgår at skulle gentage sin forklaring til forskellige personer, på forskellige lokaliteter.

Lovudvalget har dog også noteret sig, at den arbejdsgruppe, som i 2002 afgav den betænkning⁵, som ligger til grund for de gældende danske regler om videoafhøring af børn, på baggrund af anbefalinger fra forskellige organisationer, der varetager børns interesser, overvejede, hvorvidt det ville være hensigtsmæssigt at indrette videoafhøringslokaler andre steder end på politistationer. Arbejdsgruppen fandt imidlertid ikke anledning til at stille forslag herom. Derimod understregede arbejdsgruppen vigtigheden af, at det lokale, hvor afhøringen af barnet finder sted, er imødekommende og børnevenligt indrettet.

Hertil kommer – hvilket også fremgår af betænkningen om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn – at indretning og placering af afhøringslokalet kan være af betydning for optagelsens billed- og lyd kvalitet.

Lovudvalget opfordrer på ovenstående baggrund til, at lovændringen benyttes som en anledning til at evaluere, hvorvidt der i hver af de enkelte politistationer i Grønland forefindes afhøringslokaler af en beskaffenhed og med en indretning, som gør lokalet egnet til videoafhøring af børn, og samtidig overveje, hvorvidt lokaler i andet regi – f.eks. Saaffik eller familiecentre – eventuelt kunne udgøre en bedre ramme for sådanne afhøringer.

En problemstilling, som ikke er belyst i de indkomne hørings svar, er behovet for at sikre, at den eller de polititjenestemænd, som foretager afhøringer af børn i sager om seksuelle overgreb eller andre traumatiserende oplevelser, er i besiddelse af de faglige kvalifikationer, som særligt er fornødne i forhold til at kunne gennemføre afhøringen på en hensigtsmæssig og for barnet skånsom måde.

Arbejdsgruppen vedr. gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn fandt i den betænkning, som ligger til grund for de gældende danske regler om videoafhøring af børn, at afhøringerne bør foretages af en polititjenestemand. Arbejdsgruppen fandt dog, at det bør være muligt, at en børnesagkyndig efter en konkret vurdering kan bistå polititjenestemanden med afhøringen, f.eks. hvis barnet i særlig grad er psykisk belastet af overgrebet, og at den børnesagkyndige i sådanne tilfælde tillige skulle kunne vejlede forsvareren og anklageren vedr. formulering af eventuelle supplerende spørgsmål til barnet.

Lovudvalget er bekendt med, at Rigspolitchefen i 2000 nedsatte en arbejdsgruppe vedrørende efterforskning af sager om seksuelle overgreb mod børn. Arbejdsgruppen fik til opgave at vurdere, om der skulle foretages ændringer i politiskolens kursus ”Afhøring af børn i

⁵ Betænkning nr. 1420: Gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn. August 2002.

sædelighedssager”. Arbejdsgruppens kommissorium blev senere udvidet, således at arbejdsgruppen tillige skulle overveje mulighederne for at etablere en ordning, hvorefter særligt uddannede politifolk forestår afhøringen af børn og eventuelt tillige bistår med rådgivning i forbindelse med efterforskningen.

Arbejdsgruppen afgav samme år sine anbefalinger, herunder:

- At der skulle etableres en assistanceordning, hvor særligt uddannede polititjenestemænd, der placeres i politikredse spredt over landet, kan yde bistand til videoafhøring af børn i sager om seksuelle overgreb.
- At de pågældende polititjenestemænd skal gennemføre en særlig kompetencegivende uddannelse i behandlingen af sager om seksuelle overgreb mod børn. Uddannelsen skal særligt målrettes videoafhøring af børn.
- De pågældende polititjenestemænd skal sikres løbende efteruddannelse.

I Danmark oprettedes som opfølgning på arbejdsgruppens anbefalinger med virkning fra januar 2002 en assistanceordning, således som foreslået af arbejdsgruppen. Endvidere blev der i politiskolen i slutningen af 2001 oprettet et nyt specialkursus i videoafhøring af børn i sager om seksuelle overgreb.

Lovudvalget er ikke bekendt med, hvorvidt der også i Grønland er oprettet en assistanceordning, således at særligt uddannede (og løbende efteruddannede) polititjenestemænd kan yde bistand til videoafhøring af børn i sager om seksuelle overgreb.

Lovudvalget opfordrer på ovenstående baggrund til, at lovændringen benyttes som en anledning til at evaluere, hvorvidt de polititjenestefolk, som i Grønland gennemfører videoafhøring af børn i tilstrækkelig grad er sikret assistance fra heri særligt uddannede kolleger, og – hvis dette ikke måtte være tilfældet – om de polititjenestefolk, som i Grønland gennemfører videoafhøring af børn selv har en uddannelse i og erfaring med sådanne videoafhøringer, som i tilstrækkelig grad sikrer en forsvarlig gennemførelse af videoafhøringerne.

5.3 Særligt om den mistænkte / sigtedes udelukkelse fra sammen med sin advokat at overvære afhøringen af barnet fra et andet lokale via monitor, samt om muligheden for genafhøring

Som lovforslaget er udformet, afskæres den mistænkte/sigtede fra adgang til at overvære videoafhøringen af barnet fra monitorrummet. Der skal imidlertid beskikkes en forsvarer for

den sigtede/mistænkte før videoafhøringen, og denne forsvarer har pligt til at overvære videoafhøringen fra monitorrummet. Endvidere får den mistænkte/sigtede adgang til efterfølgende at gennemse videooptagelsen af afhøringen og bede om genafhøring af barnet.

Foreningen Grønlandske Advokater har vedr. muligheden for genafhøring anført, at videoafhøring af et barn typisk sker tidligt i et sagsforløb. På det tidspunkt hvor den mistænkte/sigtede får mulighed for at gennemse videoafhøringen og begære genafhøring, er der derfor typisk ikke foretaget ret mange andre efterforskningskridt. Under den efterfølgende efterforskning kan der komme forhold frem, som den mistænkte/sigtede ikke havde eller burde have haft kendskab til, og som den pågældende derfor ikke har haft mulighed for at begære genafhøring om. Foreningen Grønlandske Advokater finder derfor, at der bør gives den mistænkte/sigtede adgang til at begære genafhøring på et senere tidspunkt, hvis efterforskningen nødvendiggør dette. Samtidig bør der gives mulighed for at begære genafhøring af barnet, hvis det sker inden for rimelig tid efter, at forsvareren har haft mulighed for at drøfte sagen med den mistænkte/sigtede, uanset hvor længe der er gået, før den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videoafhøringen har kunnet finde sted.

Justitsministeriet har hertil bemærket, at det af lovbemærkningerne fremgår, at det bør tilstræbes, at den mistænkte/sigtede ser videoafhøringen så hurtigt som muligt efter optagelsen – eventuelt samme dag og så vidt muligt inden for 1 til 2 uger efter afhøringen. Hvis mistænkte/sigtede eller dennes forsvarer herefter vil begære barnet genafhørt, skal begæring herom fremsættes snarest muligt efter, at gennemsynet har fundet sted. En begæring om genafhøring vil som udgangspunkt skulle fremsættes inden 2 uger efter, at den mistænkte/sigtede har foretaget gennemsyn af den første afhøring af barnet. Fremsættes en anmodning om genafhøring senere, må der ved vurderingen af, om genafhøring skal foretages, lægges vægt på, om hensynet til barnet tilsiger – navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring – at der ikke foretages fornyet afhøring af barnet. Det må ved vurderingen endvidere indgå, hvad der er årsagen til den sene begæring om genafhøring, herunder om det skyldes den mistænkte/sigtedes egne forhold. Det vil også kunne indgå i vurderingen, om der er fremkommet nye oplysninger efter afhøringen af barnet.

Vedr. den mistænkte / sigtedes udelukkelse fra sammen med sin advokat at overvære afhøringen af barnet fra et andet lokale via monitor har Lovudvalget noteret sig, at en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for politi og anklagemyndighed samt en speciallæge i børnesygdomme i maj 1995 afgav en beretning om videoafhøring af børn. I beretningen blev det lagt til grund, at mistænkte / sigtede i sager om seksuelle overgreb mod børn ikke havde krav på at overvære videoafhøringen af barnet i et tilstødende lokale, men at den pågældendes interesser måtte varetages af forsvareren.

På denne baggrund og ud fra et hensyn til barnet var det indtil marts 2000 i Danmark praksis, at den, der var mistænkt eller sigtet for seksuelt misbrug af et barn, ikke havde krav på at overvære politiets videoafhøring af barnet.

Den 16. marts 2000 afsagde Højesteret imidlertid to kendelser⁶, hvori Højesteret fastslog, at sigtede / mistænkte skulle have adgang til at overvære politiets afhøring af barnet fra monitorrummet.

Højesteret udtalte blandt andet følgende:

”Den fulgte praksis med hensyn til videooptagelse af politiets afhøringer af børn i sædelighedssager har til formål dels at sikre bevis så hurtigt som muligt, dels at skåne børnene for afhøringer i retten. Den omstændighed, at videooptagelsen under en eventuel domsforhandling skal anvendes som bevis og således skal træde i stedet for en afhøring af barnet i retten, taler for, at videoafhøringerne i videst muligt omfang sker under iagttagelse af retssikkerhedsmæssige garantier svarende til dem, der gælder for indenretlige afhøringer. En adgang for den mistænkte eller sigtede til at være til stede i et andet lokale (monitorrummet) og derfra via tv-skærm overvære afhøringen vil tilgodese et retssikkerhedsmæssigt hensyn, idet det herved kan sikres, at forsvareren er i stand til – gennem den afhørende kriminalassistent – at stille relevante supplerende spørgsmål. Hermed vil man samtidig – også i barnets interesse – kunne mindske behovet for genafhøring.”

Der blev efterfølgende indsat en ny bestemmelse i den danske retsplejelov, som udtrykkeligt fastsætter, at den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære afhøringen, heller ikke fra et monitorrum, men efterfølgende skal have adgang til at gennemse videooptagelsen af afhøringen og til at bede om genafhøring af barnet.

Retsstillingen har herefter i Danmark været den, at den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære afhøringen fra et monitorrum.

Det oplyses i lovbemærkningerne til lovforslaget, at selv om tilsvarende regler ikke findes i den grønlandske retsplejelov, svarer praksis i Grønland på dette punkt til reglerne i den danske retsplejelov. Der foretages således i praksis kun videoafhøringer, som ikke overværes af den mistænkte/sigtede. Den mistænkte/sigtede har senere mulighed for at gennemse videooptagelsen af afhøringen og til at bede om genafhøring af barnet.

Lovudvalget skal hertil bemærke, at den beskrevne hidtidige praksis ikke synes at harmonere med ovennævnte højesteretskendelser, henset til at der ikke med virkning for Grønland er fastsat regler, som udtrykkeligt afskærer den mistænkte/sigtede fra at overvære

⁶ Sag nr. 9/2000 (som er trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2000, side 1326) og sag nr. 589/1999.

videoafhøringen af barnet via monitor i et andet lokale. Den beskrevne praksis må på denne baggrund umiddelbart give udvalget anledning til undren.

Hvis lovforslaget imidlertid vedtages i den foreliggende form, afskæres den mistænkte/sigtede fra adgang til at overvære videoafhøringen af barnet fra monitorrummet, i lighed med hvad der hidtil har været praksis; nu blot med den fornødne lovhjemmel.

Det fremgår af lovbemærkningerne, at Justitsministeriet ved valget af den foreslåede løsning har lagt vægt på hensynet til at skåne barnet samt til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet. Hvis barnet informeres (hvilket efter Justitsministeriets opfattelse som udgangspunkt bør ske, hvis der er tale om et større barn) om, at den mistænkte/sigtede overværer afhøringen fra monitorrummet, vil det kunne påvirke barnets forklaring.

Efter lovforslaget vil videoafhøringen kunne anvendes som bevis under retssagen. Justitsministeriet understreger, at der derfor også er et væsentligt hensyn at tage til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed og mulighed for at varetage sit forsvar. Justitsministeriet finder imidlertid, at dette hensyn kan varetages ved forslaget om forsvarerens pligt til at overvære afhøringen, samt ved den mistænkte/sigtedes ret til snarest muligt efter afhøringen at gennemse videooptagelsen af afhøringen og til at anmode om genafhøring af barnet.

Lovudvalget har noteret sig, at Arbejdsgruppen vedr. gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn i den betænkning, som ligger til grund for de gældende danske regler om videoafhøring af børn, var splittet i spørgsmålet om, hvorvidt den mistænkte/sigtede skal gives mulighed for at overvære afhøringen, via en monitor placeret i et andet lokale.

Et mindretal i arbejdsgruppen, bestående af bl.a. professor dr. jur. Eva Smith, foreslog således ud fra en afvejning af hensynet til mistænkte retssikkerhed og hensynet til barnet, at den mistænkte / sigtede bør have adgang til at følge videoafhøringen af barnet fra et monitorrum, som dog ikke bør være beliggende i den bygning, hvor barnet afhøres. En sådan ordning ville efter mindretallets vurdering medføre et mindre behov for genafhøringer og som følge heraf såvel en mindre belastning af barnet, som en mindre risiko for, at barnet og dets forklaring påvirkes.

Lovudvalget anerkender risikoen for, at det vil kunne påvirke barnets vidneudsagn, hvis barnet oplyses, at den mistænkte / sigtede overværer afhøringen via en tv-skærm i en anden bygning eller et andet lokale i samme bygning, således at der ikke opnås en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet. Spørgsmålet er imidlertid, om risikoen herfor er væsentligt mindre, hvis barnet oplyses, at den mistænkte / sigtede efterfølgende får adgang til at se en videooptagelse af barnets vidneudsagn.

Hertil kommer, at en ordning, hvor den mistænkte / sigtede først efterfølgende får lejlighed til at gøre sig bekendt med barnets vidneudsagn, indebærer, at det vil være nødvendigt at indkalde barnet til en genafhøring, hvor den polititjenestemand som står for afhøringen, fremsætter de spørgsmål, som forsvaret måtte have. Spørgsmålet er, om man ikke herved udsætter barnet for en unødigt belastning. Med en ordning, hvor den mistænkte / sigtede overværer afhøringen via en tv-skærm i en anden bygning eller et andet lokale i samme bygning, ville forsvarets spørgsmål kunne stilles efter en kort pause i afhøringen. Dermed ville genafhøring som udgangspunkt være overflødig.

Henset hertil, og til argumentationen i henholdsvis de ovennævnte Højesterets-kendelser og i mindretalsudtalelsen i betænkningen om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn *opfordrer Lovudvalget til*, at det overvejes at give den mistænkte / sigtede mulighed for at overvære afhøringen via en tv-skærm, så vidt muligt i en anden bygning, og hvis dette ikke er muligt; i et andet lokale i samme bygning, men uden at barnet risikerer kontakt med den mistænkte / sigtede i forbindelse med afhøringen.

Lovudvalgets indstilling

Et enigt Udvalg fremsætter følgende ændringsforslag:

Grønlands Selvstyre tilslutter sig Forslag til lov om ændring af kriminallov for Grønland og retsplejelov for Grønland (Anvendelse af den grønlandske psykiatrilov over for retspsykiatriske patienter og videoafhøring af børn m.v.), idet Grønlands Selvstyre dog finder, at den i lovforslagets bemærkninger forudsatte 12 års aldersgrænse for videoafhøring af børn bør hæves til 15 år. Grønlands Selvstyre anmoder herudover Justitsministeren om at tage de øvrige opfordringer, som Lovudvalget har fremsat i udvalgets betænkning til forslaget, under overvejelse.

Lovudvalget skal anmode Naalakkersuisut om at holde sig orienteret om Justitsministerens overvejelser i relation til Lovudvalgets opfordringer, og at informere Lovudvalget herom.

Med disse bemærkninger overgiver Lovudvalget forslaget til 2. behandling.

Anders Olsen,
Formand
Siumut

Kristian Jeremiassen
Siumut

Sara Olsvig
Inuit Ataqatigiit

Doris Jakobsen
Siumut

Ane Hansen
Inuit Ataqatigiit